

Osmanlı'da Milyoner Olmak; 18. Yüzyılın Başlarında Galata Zenginleri

Mustafa Akbel*

Özet

Osmanlı İmparatorluğu'nda servet sahiplerinin kim olduğu ve servetin nasıl oluştuğu konusu önemlidir. Bu konuda yapılacak çalışmalarda şer'iyye sicilleri içerisinde yer alan tereke kayıtları kayda değer bilgiler vermektedir. Bu makalenin amacı Osmanlı imparatorluğunun merkezinde önemli bir ticaret ve diplomatik merkez olan Galata kazası içerisinde servet sahiplerinin tereke kayıtları üzerine değerlendirme yapmaktır. Bu çalışmada 18. yüzyılın başlarında servet sahibi günün milyoneri olan kişilere ait tereke kayıtları değerlendirilmiştir. Çalışma mikro olarak Galata'da zenginliğin kaynağını ortaya koymaya çalışmaktadır. Değerlendirme her ne kadar Galata kazasını ele alsada makro olarak Osmanlı'da servetin oluşmasındaki etkenler hakkında fikir vermektedir. Servet sahipleri olarak ifade ettiğimiz bu kişiler günümüz milyarderi olarak ifade edilen bir milyon akçenin üzerinde varlığa sahip olan kimselerdir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Galata, Tereke kayıtları, Milyoner, Zengin.

Becoming A Millionaire in the Ottoman Empire; The Early 18th Century Rich in Galata

Abstract

It is important that who is the owner of wealth and how wealth is occurred in the Ottoman Empire. Probate records in Shari'a courts are giving reasonable informaton in studies on this subject. The purpose of this article is to evaluate on probate records the fortunes of Galata accident which is a important center of commerce the diplomatic center of the Ottoman Empire. In this study, it is evaluated in day of the probate records of people who are millionaires, enormously wealthy in the early 18th century. This work seeks to reveal the source of wealth in Galata as a micro. Although the evaluations considers the Galata accident, it gives an idea about the factors in the Ottoman Empire that may take as macros in the occurrence of fortune. The people are the ones who have income over a million today billionaires expressed as reserve that we refer to as the owners of wealth.

Keywords: Ottoman, Galata, Legacy records, Millionaire, Rich.

---

* Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, akbel444@hotmail.com. (Makale Gönderim Tarihi: 19.11.2017; Makale Kabul Tarihi: 04.02.2018) (ORCID ID: 0000-0001-6903-1962).

Giriş

Bilâd-ı selâse içinde yer alan Galata'da servetin oluşmasında içerisinde barındırdığı liman, topçu ocağı ve tarihi ticaret merkezinin kayda değer bir etkisi görülmektedir. Hem başkentin iaşesi hem de Anadolu'daki ticaret için önemli bir merkez konumunda olan Galata; Kasımpaşa, Tophane ve Beşiktaş gibi döneminde önemli sayılabilecek işlevleri olan merkezleri içerisinde barındırmaktaydı. Dahası bu merkezîlik Osmanlı ile sınırlı olmayıp, dünya ticaretinin de belirleyiciliğini kabullendiği önemli bir konuma hâizdi.¹ Kaza aynı zamanda Müslim ve gayrimüslimlerin değişik etnik ve dini kökenden insanları barındıran; öteki, farklı, başka kavramları ile ifade edilebilecek unsurlardan oluşmaktaydı. Özellikle Galata sınırları dâhilinde bulunan Kasımpaşa Limanı zenginliğin temelini oluşturması açısından önemlidir. Kasımpaşa hem devlet tersanesinin merkezi hem de başkentin sivil deniz ticaretinin merkezi konumundaydı. Pek çok tüccar, kaptan ve devlet görevlisinin mukim olduğu önemli yerlerden biriydi.²

Osmanlı tarihi çalışmalarında önemli kaynaklardan biri olan Şer'iyye sicilleri üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Şer'iyye sicilleri içerisinde yer alan tereke kayıtları yerel tarih çalışmalarında önemli bir yer işgal etmektedir. Yapılan çalışmalar genel olarak alınan kayıtların istatistik değerlendirmelerine dayanmaktadır.³ Bunun dışında bürokrasiden yani askeri sınıftan ön plana çıkanların terekeleri üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bu makalede ise Galata'ya ait 3490 tereke kaydından sadece dönemin milyonerlerine ait 1 milyon akçenin üzerinde olan

¹ Halil İncalcık, *Ottoman Galata 1453-1553*, Ottman History, İstanbul 1998, s.30; Eremya Çelebi Kömürçyan, *XVII. Asırda İstanbul*, Ter. H. D. Andreasyan, İstanbul 1988, s. 14-19; Kerim İlker Bulunur, *Osmanlı Galatası (1453-1600)*, İstanbul 2014, s.83.

² İlber Ortaylı, "Galata", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, C. 13, İstanbul, 1996, 300-305; Semavi Eyyice, "Galata", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt 3. İstanbul, 1994, s. 348.

³ Ömer Lütfi Barkan, "Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)" *Belgeler* III, S. 5-6, (1966), s.1-479; Said Öztürk, *Askeri Kassama Ait On Yedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlil)*, İstanbul, 1995, s.10-70; Tülay Artan, "Terekeler Işığında 18. Yüzyıl Ortasında Eyüp'te Yaşam Tarzı ve Standartlarına Bir Bakış: Orta Halliliğin Aynası". Ed. Tülay Artan. *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s. 49-64.

tereke kayıtları değerlendirmeye alınmıştır.⁴ Bir milyon akçe, incelenen dönemde 8 bin 333 kuruşa denk gelmektedir.⁵ İncelenen defterlerde sadece sekiz tereke kaydının 1 milyon akçenin üzerinde olduğu tespit edildi.⁶ Bu durum istatistik olarak % 0.22 gibi bir orana karşılık gelmektedir. Burada akla gelen soru neden 1 milyon akçenin üzerindeki kişileri incelemeye aldığımız sorusudur. Bu sorunun cevabı şöyle verilebilir; incelenen dönemde Osmanlının en üst rütbesinde bulunan kişilerin miras miktarlarının 1 milyonun üzerinde olduğu görülmektedir.⁷

Çalışma mikro olarak Galata'da zenginliğin kaynağını ortaya koymaya çalışmaktadır. Ancak değerlendirme her ne kadar Galata kazasını ele alsın da makro olarak Osmanlı'da zenginliğin oluşmasındaki etkenler hakkında fikir vermektedir. Tereke kayıtlarında değerlendirmeye alınan varlıklı kişiler muhtemelen kazanın zenginleri arasındaydı. Zengin olanların miraslarının deftere kaydedilme ihtimali yüksektir. Çünkü bu kişilerin servetlerinin bölüşülmesinde varisler arasında tartışma olma ihtimali bulunmaktadır.⁸

Bununla birlikte, tutulan tereke kayıtlarından bazı bilgilere ulaşmak mümkün olmamıştır. Örneğin, kişinin sahip olduğu eşyaları kendisinin mi aldığı; yoksa elinde bulunan eşyaların miras yolu ile mi geçtiği tam olarak belli değildir. Bunun yanı sıra, zenginlerden tüccar olanların kimler ile ticari ilişkide bulunduğu, alacak ve verecek ilişkisinin hangi ticaret ürünü ile ilgili olduğu bilgisi net değildir.

Çalışmada; Galata'da zenginliğin kaynağının ne olduğu, zenginlerin

⁴ Galata Şer'iyye Sicsicileri Defter Numaraları: 242, 243, 246, 247, 248, 249, 251, 252, 254, 255, 257, 258, 260, 262, 263, 268, 269, 271.

⁵ Şevket Pamuk, "Kuruş", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. C.16, İstanbul, 2002*, s. 458-459. Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadî Tarihi 1500-1914*, İstanbul 2005, s.171. Pamuk, *İstanbul ve Diğer Kentlerde 500 Yıllık Fiyatlar ve Ücretler 1469-1998*. Ankara, 2000, s.10.

⁶ Değerlendirilen Kayıtlar; G.Ş.S: 252/27A, 254/28D, 257/79A, 258/27C, 260/34A, 265/46F, 268/53B, 271/73A.

⁷ Gülser Oğuz, Tereke Kaydından Hareketle Bir Osmanlı Vezirinin 18. Yüzyıl Başlarındaki Yaşam Tarzı:Amcazâde Hüseyin Paşa. *Millî Folklor*, S.88, (2010), s. 91-100.

⁸ Suraiya Faroqhi, *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak, Yaşamak*, Çev.Gül Çağalı Güven, Özgür Türesay, İstanbul, 2008, s.155.

gelirlerini nerelerde değerlendirdikleri, genelde Osmanlı toplumunda gayrimenkule bağlanan gelirin, kazanın en zenginleri için de geçerli olup olmadığı gibi sorulara cevap verilmeye çalışılacaktır.

I. Zenginlerin Yaşamı

Osmanlı ekonomisinde 18. yüzyılın ilk yarısında, hemen hemen bütün sektörlerde bir genişleme meydana gelmiştir. Bu dönemde İstanbul, Halep, Bursa, Edirne gibi merkezlerde mevcut endüstri imalatı artmış, yeni faaliyet dalları ortaya çıkmıştır. Özellikle dokuma sanayi bu dönemin önemli bir pazarı olmuştur.⁹ Bu dönemde ekonominin asıl aktörleri, önemli bir mal varlığına sahip olan seçkinler zümresiydi.

Tablo 1- Galata Milyonerleri

Tereke Sahibi	Tereke miktarı	Borçları	Alacakları	Nakit	Net kalan Tereke
Abdullah Paşa b. Abdullahtır.	3.371.254	286.320	186.000	20.000	2.996.974
Tersane-i Amire Kethüdalarından El-hac Musa Paşa b. Mehmed	3.037.039	600.281	1.200.000		2.352.074
Kaptan Süleyman Paşa b. Mustafa b. Abdurahmandır.	2.278.707	241.080			1.830.782

⁹ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul, 2000, s. 99-152.

Mîr-zâde Mustafa Kapudan b. Hüseyin Kapudan b. El-hac Mustafa	1.711.263	1029920	201.600		
Kalyon Kaptanı olan Şerif İbrahim Kapudan b. Mehmed	1.514.380	368.640			
Hristo v. Vasil	1.201.560		486.000		1.155.960
Ermeni Bezzaz Karazos v. Kirko	1.020.575			900.000	969.155
El-hac Yusuf b. Ahmed	1.089.091				1.039.871

Zenginlerin yaşamlarına ilişkin bilgilere; sadece miras taksimlerinden önce haklarında verilen kişisel bilgilerden ulaşılmaktadır. Bu bilgiler ışığında mikro bir bakış açısı ile Galata kazasında zenginliğin kaynağının ne olduğu ve müteşebbislerin kim olduğu bilgisine ulaşmaya çalışacağız. Bunun için öncelikli olarak seçkinler sınıfını tanıtmak gerekir. Bunlardan biri, Galata'ya bağlı Fındıklı Ali Çelebi Mahallesi'nde mukim olan Kaptan Süleyman Paşa b. Mustafa b. Abdurahman'dı. İsmi başına almış olduğu Kaptan ve Paşa unvanı devletin donanmasında görev yaptığını göstermektedir. Kaptan Süleyman Paşa, seyr-i sefer esnasında vefat etmiştir. Kaptan Süleyman Paşa'nın terekesi kethüdası olan Ali Ağa b. Ahmed tarafından satılmıştır.

O, Süleyman Paşa'nın hayatta iken yaptığı vasiyet üzerine bunu gerçekleştirmiştir. Ticaret ile uğraşan ve varisi bulunmayan Süleyman Paşa'nın borcu, muhtemelen satılan eşyaların parası ile verilmiştir.¹⁰

Zenginlerimizden bir diğeri ise Balık Pazarı İskeleyi'nde kalyon kaptanı olan Şerif İbrahim Kapudan b. Mehmed'dir. Şerif İbrahim'in Mirasçıları arasında eşi, üç kızı ve bir oğlu vardı. Yaptığı taşımacılık ve ticaret işleri nedeniyle çok sayıda alacak-verecek ilişkisi bulunmaktaydı. Kendisine borçlu olanlardan biri de, arkadaşı olan Galata zenginlerinden Kaptan Süleyman Paşa'ydı.¹¹

Bir diğeri Galata zengini, Azak Kalesi'nden Kasımpaşa Limanı'na mal veya envanteri getirmesi sırasında vefat eden Abdullah Paşa b. Abdullah'tır. Abdullah Azak kalesinden Sahberaş karyesinde misafirlikten dönerken vefat etmiştir. Vefat sebebi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Abdullah Paşa'nın sahip olduğu 145 esir ve gayrimenkulleri arasında "Çektirme" diye ifade edilen bir gemi de yer almaktadır. Muhtemelen deniz taşımaları yapan Abdullah Paşa aynı zamanda bir köle tüccarıydı. Terekesinde çeşitli alacaklarının ve nakit parası var olduğu bilgisi yer almaktadır. Mirasçıları arasında eşi ve bir erkek evladı bulunmaktadır.¹²

Galata zenginlerinden bir başkası, Kemankeş Mustafa Paşa Mahallesi sakinlerinden El-hac Yusuf b. Ahmed'dir. Yusuf'un kendisine kalan miras, servetinin büyük kısmını oluşturmaktadır. El-hac Yusuf'un ise bir mirasçısı yoktur.¹³ Zenginler arasında yer alan bir diğeri isim, yine kaptan olan Tophane Meyidzade Mahallesi sakinlerinden Mîr-zâde Mustafa Kapudan b. Hüseyin Kapudan b. El-hac Mustafa'dır. İskenderiye'de vefat etmiştir. İskenderiye'ye giden Mustafa Kaptan aynı zamanda divan kesiresi veya kesesi görevini yürütmekteydi. Tüccar olduğu anlaşılan Mustafa Kaptan çok miktarda ticari eşyaya sahipti.

¹⁰ G.Ş.S., 252/27B.

¹¹ G.Ş.S., 260/34A; Daha sonraki dönemde İstanbul deniz merkezli taşımacılık için bkz., Aygün, "XIX. Yüzyıl Başlarında İstanbul Merkezli Osmanlı Deniz Taşımacılığı-Istanbul Centered Ottoman Sea Transport In The Early XIX. Century, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, S. 23, (2008), s. 53-84.

¹² G.Ş.S., 257/79A.

¹³ G.Ş.S., 265/46F.

Mercimek ve kereste gibi ürünlerin ticaretini yapan kaptanın kendisine ait kalyon hissesi vardır. Üç kalyonda hissesi bulunan kaptanın satmış olduğu malların paralarından bir miktarı hâlâ verilmemiştir. İskenderiye ve İstanbul'da çeşitli ticari faaliyetleri olan Mustafa Kaptan'ın bunun sonucu olarak borçları-alacakları ticari ilişkisinin boyutunu göstermektedir. Osmanlı ticaretinin önemli aktörlerinden olan kaptanların oldukça *yüksek meblağlarla* ticareti canlandırdıkları söylenebilir. Mikro olarak bakıldığında dönemlerinde bölgenin ileri gelen zenginlerinin batı tarzında merkantilist bir yapıya büründüğü ortadadır. İskenderiye ve İstanbul'da çeşitli ticari faaliyetleri olan Mustafa Kaptan'ın bunun sonucu olarak borçları-alacakları ticari ilişkisinin boyutunu göstermektedir.¹⁴

Galata'da tespit ettiğimiz ikinci milyoner, Tersane-i Amire kethüdalarından El-hac Musa Paşa b. Mehmed'dir. Toplam tereke miktarı 3.037.039 akçe olan Musa Paşa'ya ait terekede çok sayıda değerli eşya vardır. Örneğin, sadece sahip olduğu bir kürkün fiyatı 45.000 akçedir. Onun bu kadar büyük bir gelire sahip olmasında devlet içerisindeki konumunun ve askeri sınıftan olmasının büyük bir etkisi vardır. Nitekim Tersane-i Amire'de kaptan paşanın emri altındaki tersane ricali ve tersane halkı başında bulunmaktaydı. Yani kaptan paşadan sonraki kişi tersahane kethüdası'ydı. Bu durum, Musa Paşa'nın zenginliğinin kaynağını ortaya koymaktadır. Paşa, çok sayıda tüfek ve kılıç gibi savaş aletlerine sahipti. Bunların dışında sahip olduğu değerli makbuz ve gayrimenkuller varlığının önemli bir kısmını oluşturmaktaydı. Mirasçıları arasında eşi ve bir çocuğu bulunmaktaydı.¹⁵

Bir diğer Galata zengini, Galata'ya bağlı Marmara Nahiyesi Paşa Limanı'ndan Hristo v. Vasil'dir. Muhtemelen ticaret ile uğraşan Hristo'nun ölümü ile alakalı herhangi bir bilgi verilmemiştir. Varisleri arasında eşi ve beş oğlu bulunmaktadır. Hristo, değirmen, gemi gibi çok sayıda gayrimenkule sahip olmanın yanında, pek çok kişinin borcunun olduğu bir toptancıydı. Bunların yanı sıra, değerli evrak ve tahıl ürünlerini muhafaza ettiği çok sayıda ambarı da mevcuttu. Hristo'ya

¹⁴ G.Ş.S., 268/53B.

¹⁵ G.Ş.S., 271/73A.

kimlerin borcu olduğunu ve bu borçların neye karşılık olduğunu bilemiyoruz.¹⁶

Gayrimüslim zenginlerden bir başkası, Ermeni Bezzaz Karazos v. Kirkor'dur. Pek çok gayrimenkule sahip olan Bezzaz Karazos'un gelirinin çoğunluğunu bu sahip olduğu mülkler oluşturmaktadır. Bezzaz Karazos Sultan Beyazıd Mahallesi'nde vefat etmiştir. İsminin başına gelen ünvandan anlaşılacağı üzere Karazos, kumaş satan veya bezci olarak tabir edilen dönemin perakendecilerinden biriydi. Bu meslek muhtemelen aile mesleği idi ve sahip olduğu mal varlığını bu meslek sayesinde elde etmişti. Mirasçıları arasında eşi ve üç çocuğu bulunmaktaydı.¹⁷

Değerlendirmeye alınan isimlerden altısının ticaret ile uğraştığı görülmektedir. Bunlardan dördü Müslüman'dı ve muhtemelen devlet kademelerinde görev yapan kişilerdi. Tüccarların ikisi ise gayrimüslimdi. Bunlar perakendecilik ve toptancılık yapmaktaydı. Diğer zenginlerden biri mirasçı, diğeri ise Tersane-i Amire kethüdasıydı.

Servet sahibi zenginlerin aile hayatlarına incelendiğinde ise, bunlardan altısının evli ve ikisinin bekâr olduğu görülmektedir. Evli olanların hepsi tek eşlidir. Çocuk sayıları ise değişmektedir. En çok çocuğa sahip olan isim, beş çocuk ile Hristo v. Vasil'dir. Hristo'dan sonra, dört çocuğu bulunan İbrahim Kaptan gelmektedir. Zenginlerden Bezzaz Karazos'un üç, Mustafa Kaptan'ın iki ve Kethüda Musa'nın bir çocuğu bulunmaktadır. Abdullah Paşa b. Abdullah'ın ise hiç çocuğu yoktur. Bu bilgilerden, çocuk sahibi olanların ortalama çocuk sayısının üç olduğu ve gayrimüslim zenginlerin daha çok çocuğa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Eş sayısının ise, bu isimlerin mal varlıklarıyla herhangi bir bağlantısının olmadığı görülmektedir. Galata'nın kendine özgü yapısının bu seçkinler sınıfının oluşmasında etkili olduğu anlaşılmaktadır.

II. Zenginlerin Servet Kaynakları

¹⁶ G.Ş.S., 254/28D.

¹⁷ G.Ş.S., 258/27C.

Seçkinler sınıfına mensup bu kişilerin zenginlik kaynaklarının ne olduğu meselesi önemli konulardan biridir. Zenginlerin sahip oldukları menkul ve gayrimenkullerin mirasa oranları ve çeşitleri, bu kişiler hakkında önemli bilgiler verebilmektedir. Bu isimler arasında en zengini, Azak Kalesi'nde vefat eden Abdullah Paşa b. Abdullah'tır. Toplamda 3.371.254 akçe serveti olan Abdullah Paşa'nın zenginliğinin önemli bir miktarını sahip olduğu gemide bulunan 145 esir oluşturmaktadır. Esirlerin toplam fiyatı 2.610.000 akçedir. Bir esirin fiyatı ise 18.000 akçeye denk gelmektedir. Bu rakam, o dönemde Galata köle piyasasında ortalama bir kölenin fiyatıdır. Abdullah Paşa'ya ait bu köleler, muhtemelen Azak'ta tutulan savaş esirleridir. Devlet ile çeşitli ticari ilişkileri olduğu anlaşılan Abdullah Paşa'nın sahip olduğu gemi ise, zenginliğinin bir diğer kaynağıdır. Çektirme olarak ifade edilen gemisi ve içerisindeki eşyanın fiyatı 426.960 kuruştur. Servetinin diğer bir kısmını ise satmış olduğu ürünler veya vermiş olduğu borçlar oluşturmaktadır. Bunların toplam miktarı ise 132.600 akçedir. Servetinin diğer kısmını ise sahip olduğu kişisel eşyaları, elinde bulunan nakit parası ve ticari eşyaları meydana getirmektedir.¹⁸

Galata'da tespit ettiğimiz ikinci servet sahibi Tersane-i Amire kethüdalarından El-hac Musa Paşa b. Mehmed'dir. Toplam tereke miktarı 3.037.039 akçedir. Vefat ettiği zaman Tersane kethüdası olan Musa Paşa'nın gelirinin önemli bir kısmını elinde bulunan değerli makbuzlar oluşturmaktadır. Değerli makbuzların sahip olduğu servet içerisindeki miktarı 1.372.476 akçedir. Musa Paşa'ya ait menzillerin, bağ ve bahçenin miktarı ise 454.980 akçedir.¹⁹ Bunun dışında sahip olduğu kişisel ve değerli eşyalar ile köleler servetin diğer bir kısmını oluşturmaktadır. Musa Paşa'nın devlet içerisindeki konumu servetinin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir.

---

¹⁸ G.Ş.S., 257/79A.

¹⁹ G.Ş.S., 271/73A.

Tablo 2- Sahip Oldukları Mülkler.

Tereke Sahibi	Evler	Dükkânlar	Bahçe ve arsalar	Köle-erkek	Köle-kadın	Değerli makbuz	Kalyon veya Gemi
Abdullah Paşa b. Abdullah'tır.				261.000			426.960
Tersane-i Amire Kethüdalarından El-hac Musa Paşa b. Mehmed	428.247		43.980	8.000	191.220	1.140.000	
Kaptan Süleyman Paşa b. Mustafa b. Abdurahmandır .							3000
Mîr-zâde Mustafa Kapudan b. Hüseyin Kapudan b. El-hac Mustafa	241.005				47.640	296.160	853.480
Kalyon Kaptanı olan Şerif İbrahim Kapudan b. Mehmed							1.500.000
Hristo v. Vasil	340800	10800	60000				132.000

Ermeni Bezzaz Karazos v. Kirko		5400					
El-hac Yusuf b. Ahmed'dir. Ahmed						6240	

Servet sahiplerinden bir diğeri, Fındıklı Ali Çelebi Mahallesi'nden Kaptan Süleyman Paşa b. Mustafa b. Abdurahman'dır. Kaptan Süleyman başkentin önemli tüccarlarından biriydi ve toplam tereke miktarı 2.278.707 akçeydi. Servetine ticaretini yaptığı atlas, hata-i, sof, çuka gibi kumaşlar ile bunlardan yapılan eşyalar kaynaklık etmekteydi. Bunun dışında tereke kaydında ona ait çok sayıda elmas, altın, gümüş eşya, tabanca ve tüfek gibi silahlar yer almaktaydı. Kaptanın genel olarak hangi bölge ile ticaret içerisinde olduğu bilgisini verecek net bir veri olmasa da alacak-verecek içerisinde olduğunu gösteren pek çok kayıt yer almaktadır.²⁰

Bir diğeri isim, yine kaptan tüccarlardan biri olan Mîr-zâde Mustafa Kaptan b. Hüseyin Kaptan b. El-hac Mustafa'dır. Mîr-zâde'nin tereke miktarı meslektaşısı olan Süleyman Paşa'dan daha azdır. Toplam tereke miktarı 1.711.263 akçe olan Mîr-zâde'nin servetinin önemli bir kısmını gemi çeşitlerinden biri olan kalyonlarda bulunan hissesi oluşturmaktadır. Üç kalyonda bulunan toplam hisse miktarı 640.000 akçedir. Galata'nın önemli tüccarlarından olan Mîr-zâde'nin İskenderiye'de sattığı mercimeğin ve kerestenin ücret olarak karşılığı 201.600 akçe iken, sahip olduğu gayrimenkullerin değeri ise 396.425 akçedir. Terekesinin diğeri kısmını ise değerli evrakları, köleleri ve diğeri eşyaları teşkil etmekteydi. Tüccar kaptanlardan biri olan Mîr-zâde Mustafa Kaptan'ın gelirinin kaynağını sahip olduğu kalyonlar, yapmış olduğu ticaret ve gayrimenkuller oluşturmaktadır.²¹

²⁰ G.Ş.S., 252/27B.

²¹ G.Ş.S., 268/53B.

Servet sahiplerinden bir diğeri de yine kaptan tüccarlardan biri olan Kalyon Kaptanı Şerif İbrahim Kapudan b. Mehmed'dir. Şerif İbrahim'in toplam mirası 1.514.380 akçedir. Servetinin tamamını sahip olduğu kalyon hissesi oluşturmaktadır. Kalyonun tereke miktarı içerisindeki payı 1.500.000 akçedir. Sahip olduğu mirasın geriye kalan kısmını ise İbrahim'in kişisel eşyaları meydana getirmektedir. Galata'da özellikle ticaret ve gemi taşımacılığında Müslüman kaptanların önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir.²² Bu dönemde devlet içerisinde bulunan gayrimüslim tüccarlar genel olarak dış ticarete etkin iken iç ticarete Müslüman tüccarlar söz sahibi olduğu görüşü doğru değildir. Servet sahibi tüccarlar da buna örnek teşkil etmektedir.²³ Halil İnalçık Osmanlı kentinde Müslüman tüccarların da büyük ölçüde ticaret içerisinde bulunduğunu belirtir. Ve yine Cemal Kafadar "Venedik'te Bir Ölüm" başlıklı bölümde Osmanlı'da Müslüman tüccarların daha ilk dönemlerden itibaren ticaretin içerisinde bulunduğu ve deniz aşırı ticarete de önemli bir yere geldikleri örnekleri ile anlatılmaktadır. Çalışmamızda servet sahiplerinden verilen örnekler de İnalçık ve Kafadar'ın bu iddialarını desteklemektedir.²⁴

Galata'da servet sahiplerinden biri de tahıl toptancısı olan ve çok sayıda mahzen ve değirmeni bulunan Hristo v. Vasil'dir. Toplam tereke miktarı 1.201.560 akçedir. Hristo'nun mirasının önemli bir kısmını sahip olduğu gayrimenkuller ve vermiş olduğu tahıllara karşılık olan borçlar oluşturmaktadır. Hristo'nun alacaklarının miktarı 486.000 akçe iken gayrimenkullerinin miras içerisindeki payı ise 497.200 akçedir. Hristo'nun depo olarak kullandığı çok sayıda mahzeni de bulunmaktadır. Bunun dışında ticaretini yapmış olduğu malları

²² G.Ş.S., 260/34A.

²³ Bruce, McGowan, "Ayanlar Çağı, 1699-1812", Ed.Halil İnalçık, Donald Quataert, *Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Cilt 2, İstanbul, 2006, s. 847.

²⁴ Cemal Kafadar, *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken*, İstanbul, 2000, s. 73-122. Yine bunu destekler çalışmalar için bkz; Salih Özbaran, *Ottoman Expansion Towards The Indian Ocean in The 16th Century*, İstanbul, 2009; Daniel Palzac, "International and Domestic Maritime Trade in The Ottoman Empire During The 18th Century" *International Journal of Middle East Studies*, S. 24. s.197-202; Şerafettin Turan, "Venedik'te Türk Ticaret Merkezi", *Bellekten*, S. XXXII, (1968), s. 251; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, Çev. Enver Ziya Karal, Ankara, 2000, s.489-543; Necdet Ertuğ, *Osmanlı Döneminde İstanbul Deniz Ulaşımı ve Kayıkçılar*, Ankara, 2001, s. 128-213.

taşıyacak bir de gemiye sahiptir. Hristo'nun Galata'nın önemli bir toptancısı olduğu ve başkentin tahıl ticaretinin önemli isimlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır.²⁵

Hristo ne kadar tahıl perakendeciliğinde etkili ise servet sahiplerinden bir olan Ermeni Bezzaz Karazos v. Kirkor da kumaş ve bez perakendecisiydi. Karazos'un mirasının bir diğer kısmını kardeşinin elinde bulunan nakit paralar teşkil etmekteydi. Toplam tereke miktarı 1.020.575 akçe olan Karazos'un sahip olduğu nakit paranın miktarı 900.000 akçedir. Sahip olduğu servetin diğer kısmını ise sahip mülkiyetindeki menzil, ticari ve kişisel eşyalar oluşturmaktadır. İstanbul'un üretim merkezinden çok tüketim merkezi olması nedeniyle, kentin önde gelen tüccarları başkent halkının temel gıda maddelerini temin eden ve zaman zaman da stokçuluk yapan tüccarlar olmuştur.²⁶

Servetleri tespit edilen varlıklı kişilerden devlet ve Tersane ile ilişkisi bulunmayan tek isim, Müslüman zengin El-hac Yusuf b. Ahmed'dir. El-hac Yusuf'un servetinin nereden geldiği ve ne gibi bir iş yaptığı ile alakalı net bir bilgi bulunmamakla birlikte balık pazarında dükkân sahibi olduğu görülmektedir. Gelirinin hepsi miras yolu ile kendisine aktarılmıştır. Muhtemelen ticaret ile uğraşan Yusuf, Galata'nın önemli müteşebbislerinden biri konumundadır.²⁷

III. Gayri Menkuller

Yüzyıl başlarında incelediğimiz Galata zenginlerinin hepsi gayrimenkule sahip değildi. Nitekim Galata zenginleri içerisinde yer alan üç kişi taşımacılık ve ticarete etkili idi. Bunların kendilerine ait ya kalyonları vardı veya kalyon hissedarıydı.²⁸ İki kalyonda hissesi bulunan

²⁵ G.Ş.S., 254/28D; İstanbul'un iâşesi hakkında bilgi için bkz., Lütfi Güçer Lütfi, "XVIII. Yüzyıl Ortalarında İstanbul'un İâşesi İçin Lüzumlu Hububatın Temini Meselesi", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.11, (1952), s. 397-416; Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, İstanbul, 1994; Yaşar Yücel, *Es'ar Defteri (1640 Tarihli)* Ankara, 1992; Yücel Özkaya, *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumunu*, İstanbul, 2008.

²⁶ McGowan, a.g.e., s.826.

²⁷ G.Ş.S., 265/46F.

²⁸ Gemi çeşitleri ve Denizcilik Tarihi ile ilgili bkz., İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara, 1988; İdris Bostan, *Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri*, İstanbul, 2005; Palmira Brummet, *Osmanlı Denizgücü*, İstanbul, 2009.

El-hac Mîr-zâde'nin toplam kalyon hissesi 640.000 akçeydi.²⁹ Kalyon sahiplerinden Şerif İbrahim Kaptan'ın sahip olduğu kalyonun fiyatı 1.500.000 akçe iken;³⁰ Azak Kalesi'nden İstanbul'a taşımacılık yapan Abdullah Paşa'nın çektirme olarak tabir edilen gemisinin fiyatı ise 426.960 akçeydi.³¹ Gemi sahiplerinden bir diğeri ise tahıl toptancılığı yapan Hristo'ydu. Hristo'nun mallarının taşımada kullandığı biri 96.000 akçe ve diğeri 36.000 akçe değerinde olan iki gemisi bulunmaktaydı.³²

Servet sahipleri içerisinde dört kişi menzil sahibiydi. Menzil sahipleri içerisinde en çok menzile Tersane-i Amire kethüdası olan Musa Paşa sahipti. Musa Paşa'ya ait menzillerden sadece birinin fiyatı 300.000 akçe olup, menzillerinin toplam fiyatı 428.247 akçeydi. Musa Paşa'nın menziller dışında iki de bahçesi bulunmaktaydı. Ancak bahçeleri hakkında ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır. Bahçelerinin toplam fiyatı 43980 akçeydi.³³ Menzil sahibi bir diğeri isim, gayrimüslim Hristo v. Vasil'di. Onun sahibi olduğu iki mülk menzilin fiyatı, 348.000 akçeydi. Hristo aynı zamanda ticaretini yaptığı tahılın muhafazası için çok sayıda mahzene sahipti. Bu mahzenlerin fiyatı 3000 ile 6000 akçe arasında değişmekteydi.³⁴ Bunun dışında bezzaz olan Ermeni Karazos'un 96000 akçe ve Kaptan Hüseyin Paşa'nın 194.364 akçe değerinde menzilleri bulunmaktaydı.³⁵

Zenginler içerisinde Kaptan Süleyman Paşa ve el-Hac Yusuf herhangi bir gayrimenkule sahip değildi. Tereke miktarı olarak oldukça yüksek bir gelire sahip olan Kaptan Süleyman ve El-hac Yusuf'un paralarını daha çok ticarete değerlendirdiği anlaşılmaktadır.³⁶

Buraya kadar verilen bilgiler değerlendirildiğinde, Galata'da değerlendirmeye alınan zenginlerin çok fazla bir mülke sahip olmadığı ve mülk sahibi olanların da oturdukları ev dışında paralarını

²⁹ G.Ş.S., 268/53B.

³⁰ G.Ş.S., 260/34A.

³¹ G.Ş.S., 257/79A.

³² G.Ş.S., 254/28D.

³³ G.Ş.S., 271/73A.

³⁴ G.Ş.S., 254/28D.

³⁵ G.Ş.S., 258/27C.

³⁶ G.Ş.S., 252/27A, 265/46F.

gayrimenkule yatırmadıkları görülmektedir. Özellikle deniz taşımacılığında etkin olanların gemi sahibi veya hissedar oldukları tespit edilmektedir.

IV. Alacakları ve Borçları

Galata zenginleri borç ve alacak ilişkisi içerisinde bulunmuşlardır. Değerlendirmeye alınan servet sahiplerinden altısı borçlu veya alacaklı konumundadır. Sekiz tereke sahibinin toplam tereke miktarı 15.213.867 akçedir. Borçları ise 2.526.241 akçedir. Yani toplam borcun servet miktarına oranı %16.60 denk gelmektedir. Toplam borçlarının ortalama miktarı böyle olsa da içlerinden özellikle Mustafa Kapudan b. El-hac Hüseyin Kapudan b. El-hac Mustafa'nın 1.029.920 akçe gibi yüksek bir oranda borcu bulunmaktadır. Toplam tereke miktarı 1.711.263 akçe olan Mustafa Kaptan'ın borcunun miktarı terekesinin %60,18'ni kapsamaktadır. Borç oranı oldukça yüksek olan Mustafa Kaptan'ın gelir ve gider dengesinde bazı aksaklıkların olma olasılığı yüksektir. Mustafa Kaptan'nın yüklü miktarda borcu bulunmakla birlikte, sattığı mallara karşılık olarak verilen değerli makbuzların toplam miktarı bir hayli yüksektir. Bu makbuzların toplam miktarı 346.560 akçe olup, bunlara satılan kalyon hisseleri de dahil değildir.³⁷ Yine Süleyman Kaptan'ın Müslim ve gayrimüslimlere de çeşitli borçları bulunmaktadır. Taşıma yaptığı Sakız ve Rodos adasından bazı kimselere borcu bulunmaktadır. Meslek grupları içerisinde sucu, yemişci, kasap, kürekçi ve yelkenci gibi kişilere çeşitli miktarda borcu vardır. Süleyman Kaptan'ın mehir borcu ise 66.000 akçe ile zenginliğini gösterecek bir miktardadır.³⁸ Borç miktarı zenginler arasında en az olan Abdullah Paşa b. Abdullah'ın devlet ile iş yaptığını gösteren önemli delillerden biri miri'ye olan borç miktarıdır. Borçlarının toplam miktarı 186.000 akçedir. Abdullah Paşa'nın da eşinin mehri 90.000 akçe ile oldukça yüksek bir orandır.³⁹

Servet sahipleri arasında toptancılık yapan iki gayrimüslim Hristo v. Vasil ve Ermeni Karazos'un ise herhangi bir borcu bulunmamaktadır. Ticaret ile uğraşan bu kişilerin borçlarının olmaması dikkat çekicidir. Çünkü genelde tüccarlar mal alıp verirken çeşitli borçlanmalara

³⁷ G.Ş.S., 268/53B.

³⁸ G.S.Ş., 252/27A.

³⁹ G.S.Ş., 252/27A.

girmektedir. Hiçbir borcu bulunmayan Hristo'nun buna karşılık, oldukça yüksek bir oranda alacağı bulunmaktaydı. Alacaklarının toplam miktarı 487.200 akçeydi. Hristo'ya kimlerin borcu olduğu belirtilmeden "ahalinin borcu" ismi altında çok miktarda alacağı bulunmaktaydı. Ahalinin borcu dışında Yorgo isimli bir gayrimüslimin 72.000 akçe borcu bulunmaktadır.⁴⁰

Alacaklılar arasında en yüksek miktara sahip olan isim, Tersane-i Amire Kethüdası Musa Paşa'ydı. Musa Paşa'nın toplam alacak miktarı 1.200.000 akçeydi. Musa Paşa konumunun vermiş olduğu itibar ve aileden gelen bir zenginlik ile farklı miktarlarda borçlar vermiştir. Sahip olduğu kahveden iyi bir gelir elde ettiği, buradan 1.200.000 akçe alacağının bulunmasından anlaşılmaktadır.⁴¹ Alacaklılardan bir diğeri ise Abdullah Paşa b. Abdullah'tır. Taşımacılık sektöründe önemli isimlerden biri olan Abdullah'ın, İsmail Paşa ve Mehmed Reis gibi isimlere borcu bulunmaktadır.⁴²

Bu bilgilerden anlaşıldığına göre, genel olarak Galata'da taşımacılık, perakende ve ticaret ile uğraşan zenginlerin borç ve alacak ilişkilerinde zikredilen para miktarları da oldukça yüksektir. Genel olarak arazi ve taşınmaz mülklere çok fazla yatırım yapılmadığı görülmektedir. Devletin taşımacılık işlerini kısmen özel sektör üzerinden yürüttüğünü gösteren alacak-verecek ilişkisinin olduğu anlaşılmaktadır.⁴³

V. Köleler

Zenginler arasında sadece ikisinin köleleri olduğu anlaşılmaktadır. Tersane-i Amire Kethüdası Musa Paşa'nın; aşçı cariyeye Şehbaz (36.000 akçe)[aşçı cariyeye Şehbaz (36.000 akçe)], cariyeye Fatı (41.000 akçe), sağır gulam (8.800 akçe), cariyeye benam Asi (15.720 akçe), cariyeye Safiye (28.800 akçe), sağır cariyeye 6000 akçe, cariyeye Latife (31.100 akçe), cariyeye (19200 akçe) ve cariyeye Hanım (13.400 akçe) isminde cariyeye ve köleleri bulunmaktadır.⁴⁴ Bunun dışında Azak-Galata arasında taşımacılık yapan

⁴⁰ G.S.Ş., 252/27A.

⁴¹ G.S.Ş., 271/73A.

⁴² G.S.Ş., 257/79A.

⁴³ Bedesten ve han ile ilgili bilgi için bkz., Robert Mantran, *XVI ve XVII. Yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat*, İstanbul, 1991, s. 112-117; Kömürçüyan, a.g.e., s. 14-19.

⁴⁴ G.S.Ş., 271/73A.

Abdullah Paşa b. Abdullah'a ait olup muhtemelen köle olarak satılacak 145 esirin toplam fiyatı 2.610.000 akçedir. Bir esirin fiyatı 18.000 akçedir. Bu bilgilerden servet sahiplerinin çok fazla köle veya cariyeye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Kölelerin özellikleri ile ilgili herhangi bir bilgi ise verilmemiştir.⁴⁵

VI. Değerli Eşyalar ve Silahlar

Servet sahiplerinin zenginliklerinin bir diğer göstergesi, değerli eşyalardı. Bu çalışmada ele alınan zenginlerden bir kısmının miras kayıtlarında herhangi bir değerli eşya kaydına rastlanmamaktadır. Biz bu başlık altında; sadece terekesinde değerli eşyalar bulunan zenginlerin ne gibi değerli eşyalara sahip oldukları ve miktarları hakkında bilgiler vermeye çalışacağız. Örneğin, muhallefat kayıtları içerisinde Kethüda Musa Paşa'nın tereke kaydında çok miktarda değerli eşya geçmektedir. Bu eşyalar ve değerleri şöyledir: İnci saat (3400 akçe), altın kemer tokası (3960 akçe), incili tarak kesesi (3800 akçe), yıldızlı sim raht ma kemer raht (15000 akçe), sim garade (1800 akçe), sim kemer raht (12100 akçe), sim cebkun raht (7200 akçe), zümrüd küpe çift (17000 akçe), sağır kemer raht (11000 akçe) taraklı saat (1700 akçe), sim raht (4000 akçe, inci kuşak (29000 akçe), taşlı ekend:16000, simli eğer (3600 akçe), zümrüd taş (2000 akçe), atlas yüzük (9400 akçe), şikest yüzük (1200 akçe), sim maşrebe (1056 akçe), altın kuşak çift (17480), altın bilezik (12377 akçe), altın (2400 akçe), sim akar saat (2200 akçe), bozuk saat (2199 akçe) ve bunların dışında fiyatı (200-1000 akçe) arasında değişen simli kuşaklar.⁴⁶

Değerli eşyalara sahip bir diğer kişi ise Kaptan Süleyman Paşa b. Mustafa b. Abdullah'tır. Kaptan tüccarlardan olan Süleyman Paşa çok miktarda değerli eşyaya sahiptir. Bunlar arasında; sim şamdan (8560 akçe), çalar saat (15100 akçe), yine saat (1800 akçe), sim satır kezzahe (61249 akçe), askı zincir ve resim (8510 akçe), sim terkeş (9000 akçe), alem der sim (4945 akçe), çerkez raht (2400 akçe), çukadar raht (4000 akçe), sim divan rahtı (20100 akçe), sim garalar (13400 akçe), rusume der sim (8866 akçe), sim raht (14994 akçe), sim raht çift (19440 akçe), sim raht (21800 akçe), sağır kemer raht (11000 akçe), sim kelebdan ve

⁴⁵ G.Ş.S., 257/79A.

⁴⁶ G.Ş.S., 272/27B.

buhardan (4320 akçe), sim keçesi (16000 akçe), taşlı eklend (16000 akçe) zümrüd taş (2000 akçe), sim akar saat (2200) ve pek çok sim hayvan rahtı bulunmaktadır. Bunların fiyatları 10000 akçe ile 37000 akçe arasında değişmektedir.

Değerli eşyalar arasında çok sayıda silah da bulunmaktadır. Özellikle Kaptan Süleyman Paşa'ya ait çok sayıda ve çeşitte silah bulunmaktadır.⁴⁷

Bu silahların fiyatları çeşidine ve özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Bunlar; üç çakmaklı tüfek (1520 akçe), Cezayir tüfek (1000-3750 akçe), boru tüfek (2400-3600 akçe), çift çakmaklı tüfek (1200-3200 akçe), boylu tüfek (1200-2660 akçe), kebir tüfek (720-1000 akçe), tabanca tüfek çift (1800 akçe), simli tüfek (2000 akçe), çift çakmaklı tabanca (2350 akçe) tabanca ma kabur çift (3600 akçe) tabanca (720 akçe), Peştu tabancası çift (2400 akçe), istanbul tüfek (1200 akçe)'tir.

Silah dışındaki diğer değerli eşyalar arasında; sim topuz (1800-6750), simli bıçak (2000 akçe), sim garede1800, sim kılıç (1600-3600 akçe), yıldızlı üzenği (1650), sim garade ma topuz (4000-6000 akçe), destar 8000 akçe, altın bıçak (3100 akçe), bakır kılıç (490 akçe), sim garade (2424 akçe), sim satır hançer, sim satır kezdahe 61249, kebir mert (9600 akçe) ve mızrak (210 akçe) yer almaktadır. Bunlar ile alakalı ayrıntılı bilgi tabloda verilmiştir:

Tablo 3: Silah Çeşitleri⁴⁸

Silah İsmi	Fiyatı	Silah İsmi	Fiyatı
Kebir mert	1020-3000	Pala	370
Simli tüfek	2000	Bakır kılıç	490
Simli bıçak	2000	Sim topuz	1800

⁴⁷ G.Ş.S., 258/27C, 252/27B, 258/27C.

⁴⁸ Tablo 3 ve sonra gelen tablolarda zenginlerin sahip oldukları eşyaların çeşitleri ve muhtevası verilmiştir. Kimin neye sahip olduğu bilgisi üzerinde durulmamış, zenginlerin sahip oldukları eşyaların çeşitleri ve fiyatları belirtilmiştir.

Tabanca	720	Tabanca tüfek	1800
Cezayir tüfek	1000-1005	Pala bıçak	1200
İstanbul tüfek	1200	Üç çakmaklı tüfek	1520
Tüfek	1000-1418	Boylu cezayir tüfek	1400
Mert	400	Boru tüfek	3600-7500
Simli kılıç	1600-3720	Çift çakmaklı tabanca	2350
Sim garade	1800-2424	Ersilan puset	205
Simli garade ma topuz	4000-6000	Mızrak	105
Peştu tabanca	2400	Sim pala	2000
Kılıç sim	1000		

VI. Ev Eşyaları ve Kişisel Eşyalar

Galata zenginlerine ait çok sayıda ev eşyası ve kişisel malzeme de bulunmaktadır. Bunların ayrımı yapılırken özellikle ticari eşyalar ile karıştırmamaya dikkat edilmiştir. Bunun için, servet sahiplerinden sadece ev eşyaları yazılmış olanlar dikkate alınarak bir değerlendirme yapılmıştır. Bu eşyalar o kişinin konumu ve zenginliği hakkında bilgi vermektedir.

Ev eşyaları içerisinde; safir pişkir ve safir, yorgan, çentiyan, minder, yasdık, keçe, mak'ad, bohça, şilte, peşkir, çakşır, iskemle, şahta, kaplama, hasır, sakız seccadesi, cuka seccade, kaliçe, işleme havlu, örtü, çarşaf, seccade, döşek, kavuk, perde, sandık iskemle, duvar perdesi, işleme divan kesesi, asma saat, kilim, örtü keliçe, sandal boğça, şam kesmesi, taraklı saat, köhne kapama, iskimle örtüsü, atkılı iskemle, ayna, sözni makad, penbe şilte, kürek harabe gibi eşyalar bulunmaktaydı. Bunların sayısı ve niteliği hakkında daha detaylı bilgiler ekte verilecek tablolarda yer alacaktır. Kumaşların çeşidi ise; diba, cuka, tiftik, sandal, basma, hatayi ve safir gibi kumaşlardı. Ev eşyalarında genel olarak kadife kumaşın kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 4-Ev Eşyaları

Eşya	Fiyatı	Eşya	Fiyatı		
Minder	690-1790	Seccade	1000	Yorgan	600
Sal yasdık	1920-3000	Boğça	120	Peşkir iskemle	1445
Balin yasdık	250	Mor yasdık	120	Silinek kaliçe	329
Orta keçe	1920	Cuka seccade	400	İşleme Divan kesesi	310
Cuka mak'ad zira-i	600	Yeşil sandal yorgan	480	Beyaz tımar kesesi	270
Kırmızı cuk'a mak'ad zira-i	300	Sandal boğça	240	Beyaz kadife hasır	600
Yaşmak Mak'ad	280	Diba çentiyen	480	Kırmızı kömür sarısı	600
Yemeni mak'ad	210-940	Yıldızlı üzengi	1650	Köhne kilim	200
Çözme Yorgan	400	Simli eğer	3600	Orta kaliçe	300
Boğça	120	Taşlı silecek	4800	Örtü kaliçe	600
İskemle	850	Yemeni yasdık ma alaf	100	Balta	30
Timur iskemle	90	Alaca çarşab	700	Fağfur kelebdan ve buhardan	6000
Kebir yorgan	4200	Yemeni yorgan ma çarşab	210	Sandıklı iskemle	1800
İncili tarak kesesi	3800	Atkılı is-	90	Beyaz seccade	300

		kemle			
Müstağmel çift	2040	Mısır hasır	200	Sepet sandık	1620
Hasır	200	Eğer ma tekelti	600	Pirinç kese	37
Sakız seccadesi	1500	Köhne sandık	40	Çadırhane	300
Cuka seccade	1600	Halı seccade	300	Davlunbaz	160
Kadife yasdık	1050	Saka seccade	120	Killar çadır	1700
Yemeni yorgan çarşab	700	Alaca kilim	210	Kadife yasdık	200
Çatma yasdık	2500	Aba kapu perde	150	Kadife duvar perdesi	1230
Köhne kaliçe	800	Kilimgar yorgan	270	Sandal duvar perdesi	329
Kapı perdesi	60	Kürde kilim	1600	Yeşil mak'ad kuşak	1800
Beledi döşek	300	Sağır tahta	100	Kırmızı duvar perdesi	705
Ocak perdesi	480	İskemle örtüsü	120	Duvar perdesi	1000
Sandık iskemle	630	Diba yasdık	720	Pembe şilte	905
Hatayi kilim	4000	Harar çift	1200		
Dülbent örtüsü	260	Çuval ma urgan	35		
Cuka kumaş seccade	1200	Dülbent örtüsü	260		

Tereke sahiplerinin mutfak eşyaları ise şöyleydi: Mak'ad tabak, sini, leğen, ibrik, ocak güğüm, sahan, sahan tabak, tencere, kebir tas, hisar tabak, kazgan, Sakız fağfur, süzğü, kebir sini, şamdan, kahve makremesi, sim maşrebe, tas, cam tepsi, orta lenger, sim tas, kaşık, kehava tepsisi, fincan zarfı, fincan, maden maşrebe, kahve ibrik tepsi, fağfur kelebdan, nacurdan ve tencere kevgir.

Tablo 5: Mutfak ve Banyo eşyaları

Eşya	Fiyatı Ortala	Eşya	Fiyatı		
Sağır tas	180-680	Kevgir sahan	120	Kebir tencere	420
Sini	280-800	Cam tepsi	45	Kebir kahve ibrik	120
Leğen ma ibrik	300	Sağır lenger	300	Timur miskal	150
Sağır abdest leğen	240	Orta lenger	120	Tunç tabak	240
İbrik	70	Rikab	384	Ocak güğüm	240
Ocak güğüm	480	Süzğü sahan	150	Sim raht	4000
Sabun	500-940	Orta sini	900	Sim maşrebe	1056
İşleme havlu	220	Bıçak	100	İncili zarf kesesi	1100
Havlu makreme	210	Taba	751	Kelabdan	1440
Sahan, leğen tabak	10200	Kevgir keçe	70	Tunç tabak	240
Sahan tabak, güğüm	3360	Tencere ma kapak	150-300	Ocak güğüm	240
Sim ibrik	1820	Kahve tepsisi	45	Kebir tencere	420
Yıldızlı leğen ibrik	1000	Kantar	60	Billur fağfur	600
Tencere	500	Kapaklı hoşap	120	Fağfur tas	150

		tas			
Cedid sini	1226	Sağır sahan kapak	240	Şeker tabağı	50
Sahan	2720	Lenger kapak	150	Kara raht	200
Hisar tabak	30-150	Kadayıf tepsisi	150	Billur bardak	100
Kebir tas	180	Sahan şamdan tas	150	Billur tas ve tabak	120
Kazgan	3600	Kebir fağfur fincan	24	Matbah sandık	120
Hamam gömlek	360	Fağfur tabak tas	600	Nakış tabak kapağı	600
Cedid mısır makreme	430	Cam kebir fanus	150	Tuzluk	600
Sakız fağfur	3800	Tunç mangal	600	Yağ	
Süzgü	120	Abdest leğen	400	Kapaklı tas	120
Kebir sini	1716	Taba	200	Raht	3000
Sim şamdan	3564	Musluk güğüm	360	Kömür raht	1200
Sağır güğüm	210	Kazanlı leğen ibrik sablı tas	215	Havlu makreme	120

Servet sahiplerine (özellikle zengin tüccar kaptanlara) ait değerli eşyalar arasında bazı mesleki gereçler de bulunmaktaydı. Bunlar içerisinde; sancak, daralı bayrak, tur makarası, şerit makası, akrep saat, kalemdan, mısır makarası, bilek makarası, fener ve şerit yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda daha ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır.

Tablo 6: Mesleki Gereçler ve hububat

Pirinç kile	1250	Sim tılsam	133	Ambarda hab	1250
-------------	------	------------	-----	-------------	------

Sancak	1100	Tur makarası	2400	Pirinç fiskal	2400
Asma saat	1200	Hatayi rağ	3800	Direk şiltesi örtüsü	1320
Taraklı saat	1700	Şerit makası	510	Direk örtüsü	470
Sim akar saat	2200	Mısır makarası	1805	Kebir fenar	1400
Bozuk saat	2199	Çalar saat	15100	Kalkan saat	3400
Akrep saat	1200	Defa saat	1800	Sakız makarası	550
Taka tesbih	1200	Tur makarası	2400	Çalar saat	2400-3200
Fenar	120	Sakız bayrağı	12000	Bilek makarası	2400

VIII. Giysi Çeşitleri Değerli Kürkler ve Kumaşlar

Servet sahiplerinin ya kendilerinin kullandığı ya da ticari eşya olarak satışını yaptıkları kumaşlar, giysiler ve kürkler de bulunmaktaydı. Yine bu çalışmada zenginler içerisinde sadece miras kayıtlarında bu tür eşyalar bulunanlar değerlendirmeye alınmıştır. Bunlardan özellikle Kaptan Süleyman Paşa çok sayıda değerli kumaş, elbise ve kürke sahiptir. Bu eşyaların fiyatları çeşitlerine göre değişiklik göstermektedir. Bunlar arasında; cuka, atlas, Sakız atlası, ipek, İstanbul kadifesi, diba, keçe, tiftik, Selanik keçe, hatayi ve Sakız hatayi gibi pek çok çeşit kumaş bulunmaktadır. Bu kumaşlar hem ham olarak bulunmakta ve hem de bunlardan yapılan çeşitli eşyalar yer almaktadır. Çok sayıda kürk sahibi de olan Süleyman Kaptan muhtemelen bunların ticaretini de yapmaktadır.

Süleyman Kaptan dışındaki zenginler de çok sayıda kürk, elbise ve döşemelik eşyaya sahiptir. Bunların genellikle cinsleri bellidir.

Zenginlere ait kişisel eşyalar içerisinde çok fazla sayıda değerli eşya da (mesela; inci, altın ve sim kuşak) bulunmaktadır.

Tereke kayıtlarında yer alan giyim eşyaları şöyledir; ihram, gömlek, kemer, entari, düz gömlek, siyah poş, hamam gömlek, makrame, telli üslük, telli çekme, yağmurluk başlık ve kise, sade, şal, dolama, kotani, hatayi rag, kırmızı cuka yelek, kaftan şalvar, kalpak ve cuka börk ortası. Tereke kayıtları içerisinde çok sayıda değerli kuşak ismi de geçmektedir: kuşak, şal kuşak, kemer şal kuşak, şatır kuşağı, sim kuşak ve çavşu kuşağı sim vb.

Giyim eşyaları arasında çok sayıda kürk çeşidi de yer almaktadır: samur kürk, sincap kürk, baş sincap kürk, kakum kürk, samur baş kürk, sof sincap kürk, nakışlı sof kürk, yeşil cuka kaplı kürk (43000 akçe), çözme sof kürk, sof kürk, yeşil cuka yağmurluk kürk (43000 akçe), sof kaplı samur kürk (30000 akçe), yeşil cuka kaplı kömür kürk (9000), yeşil cuka kaplı samur kürk (45000 akçe), kara saka kürk (1609 akçe), su samuru kürk (4200 akçe), cebe kürk (705 akçe), sof kakum kürk (2880 akçe), yeşil sof kürk (2000 akçe) zürafa kürk (2400 akçe), sansar kürk (6000 akçe) ve kunduz çakşır (350 akçe) fiyatındadır.⁴⁹

Tablo 7: Giyim Eşyaları

Giyim Eşyası	Fyatı	Giyim Eşyası	Fyatı	Giyim Eşyası	Fyatı	Giyim Eşyası	Fyatı
Kırmızı İhram	721	Bez kuşak	90	Cuka nimtan	600	Er kuşağı	1260
Beyaz İhram	720	Şal kuşak	660	Kadife entari	300	Aba başlık	65
Beyaz şilte	215	Mantar boğça	60	Yemeni peşkir	60	Akça tahtası ma şamdan	130
Peşkir	230	Siyah kes-	1370	Köhne sof	150	Sakız	660

⁴⁹ G.Ş.S., 271/73A.

		me		çakşır		peşkir	
Alaca ke- mer	1305	Kırmızı cuka kesme	2000	Köhne nimtan	480	Şam kesmesi	2000
Şahter	1610	Sarı köhne cebe	300	Cuka çakşır	720	Don	120
Kablama	60	Kunduz çakşır	350	Köhne yelek	60	Fes	100
Entari	300	Alaca enta- ri	340	Köhne zibun	60	Postal	24
Düz gömlek	3300	Beyaz zibun	90	Müstağmel gömlek	180	Pabuç mest	3
Örtü	970	Beyaz şal	1600	Kalpak	200	Gayret kuşağı	2015
Kemer şal kuşak	1800	Cuka müstağmel yağmurluk	720	Bez kuşak	90	Kırmızı kunduz kaftan	910
Şilte	540	Mavi ihram	150	Şal kuşak	660	Atlas kaftan entari	1500
Cuka kavuk	40	Yelek cuka	100	Kırmızı kuşak	1800	Köhne mavi dolama	320
Siyah poş	300	Kırmızı cezayir ihram	800	Kuşak ih- ram	200	Peşkuni	590
Mısır peşkir	401	Beyaz Cezayir ihram	400	Beyaz zibun		Yeşil cuka kavuk	6400
Destar	60	Tiftik kuşak	150	İşleme peşkir	1900	Cuka börk	1000

						ortası	
Telli üslük	460	Beyaz entari	110	Şatır kuşağı	480	Sof örtüsü	70
Telli çekme	415	Alaca yelek	40	Kuşak	3600	Sim çavuş kuşağı	
Çakşır	720	Nakiş fes	120	Cedid destar	8000	Sakız kuşağı	1300
Alaca entari	400	Evmur şalı	1600	İnci serpuşluk	1800	Keçe fes	105
Sade	320	Mısır beyaz çarşab	300	Cuka yağmurluk başlık ve kise	4800	Hatayi şilte	500
Müstağmel kadife kaftan	480	Kemer kuşak	600				

Tablo 8: Kürk Çeşitleri

GöMLEKLi cuka kablı Kürk	2400	Yeşil cuka kablı halka kürk	5400	Kırmızı sof sincab kürk	1800	Yeşil sof kürk	2000
Sincab kürk	800	Kırmızı sof kürk	1200	Tiftik cuka kablı kürk	3200	Cuka kablı cebe kürk	1620
Baş sincab kürk	1805	Cuka Sansar behası kürk	6000	Kırmızı sof kakum kürk	3000	Cuka kablı Zürefa kürk	4000
Kakum kürk	9000	Kara Saka nimtan kürk	1609	Sof sincab kürk	2200	Kara saka	2160

						baran kürk	
Yeşil kakum kürk	860	Su samuru kürk	4200	Nakışlı sof kürk	1100	Kakum kürk	8000
Kırmızı cuka köhne samur baş kürk	2520	Kunduz sincab kürk	2800				

Sonuç

Osmanlıda kimlerin zengin olduğu ve bu zenginliğin kaynağının nereden geldiği önemli konulardan biridir. Bu çalışmada 18.yüzyılın başlarında İstanbul'un üç büyük kazasından biri olan Galata'da zengin kabul edebileceğimiz kişilere ait tereke kayıtları değerlendirilmiştir. Tereke kayıtlarının değerlendirilmesi sonucunda sekiz kişinin sahip olduğu mirasın bir milyon akçenin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Zenginlerden altısı Müslüman iken, ikisi ise gayrimüslimdir. Müslümanların zenginlik kaynağı devlet görevinde bulunmaları ve yapmış oldukları ticarettir. Gayrimüslimlerin zenginlik kaynağı ise toptancılık ve ticaret yapmalarının sonucudur.

Yapılan değerlendirmede ticaretin önemli aktörlerinin kaptan olduğu ve iç ticarete etkin oldukları anlaşılmaktadır. Özellikle kaptanların zengin olmasında, Kasımpaşa Limanı'nın önemli bir etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Değerlendirmeye alınan tüm isimlerden altısının ticaret ile uğraştığı görülmektedir. Bunlardan dördü muhtemelen devlet içerisinde görev yapan Müslüman kişilerdi. Tüccarların ikisi ise gayrimüslimdi. Bunlar perakendecilik ve toptancılık yapmaktaydı. Diğer Müslüman zenginlerden biri mirasçı, diğeri ise Tersane-i Amire Kethüdası'ydı.

Osmanlıda Müslüman tüccarlar daha ilk dönemlerden itibaren ticaretin içerisinde bulunmuş ve deniz aşırı ticarete de önemli bir yere gelmişlerdir. Galata'da taşımacılık, perakende ve ticaret ile uğraşan zenginlerin borç ve alacak ilişkilerinde zikredilen para miktarları da

oldukça yüksektir. Devletin taşımacılık işlerini kısmen özel sektör üzerinden yürüttüğünü gösteren alacak-verecek ilişkisinin de olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle deniz taşımacılığında etkin olanların gemi sahibi veya hissedar oldukları tespit edilmiştir. Genel olarak arazi ve taşınmaz mülklere çok fazla yatırım yapılmadığı görülmektedir. Servet sahipleri çok fazla köle veya cariyeye sahip olmamışlardır. Servet sahiplerinin ya kendilerinin kullandığı ya da ticari eşya olarak satışını yaptıkları kumaşlar, giysiler ve kürkler de bulunmaktaydı. Bunun dışında mesleki araç-gereç ve çok sayıda silah çeşidine sahip olmuşlardır.

KAYNAKÇA

- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 242.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 243.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 246.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 247.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 248.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 249.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 251.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 252.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 254.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 255.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 257.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 258.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 260.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 262.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 263.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 268.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 269.
- Galata Şer'iyeh Sicilleri. 271.

Artan, Tülay, "Terekeler Işığında 18. Yüzyıl Ortasında Eyüp'te Yaşam Tarzı ve Standartlarına Bir Bakış: Orta Halliliğin Aynası", Ed. Tülay Artan, *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam*, İstanbul1998, s.49-64.

Aygün, Necmettin, "XIX. Yüzyıl Başlarında İstanbul Merkezli Osmanlı Deniz Taşımacılığı-Istanbul Centered Ottoman Sea Transport In The Early XIX. Century, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, S.23, (2008), s. 53-84.

Barkan, Ömer Lütfi, "Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)", *Belgeler*, S.III. 5-6, (1966), s.1-479.

Bostan, İdris, "Gemi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 14, (1996), s.8-15.

_ *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*, İstanbul 2006.

_ *Osmanlı Bahriye Teşkilatı 17.Yüzyılda Tersane-i Amire*, Ankara 2003.

_ *Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri*, İstanbul 2005.

Brummet, Palmira, *Osmanlı Denizgücü*, İstanbul 2009.

Bulunur, Kerim İlker, *Osmanlı Galatası (1453-1600)*, İstanbul 2014.

Çadırcı, Musa. "Hüseyin Avni Paşa'nın Terekesi", *Belgeler*, S. 15. 145-164.

Demirel Ö.- Gürbüz A.-Tuş M., "Osmanlılarda Ailenin Demografik Yapısı", *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi I*, (1992) s.97-161.

Ertuğ, Nejdet, *Osmanlı Döneminde İstanbul Deniz Ulaşımı ve Kayıklar*, Ankara 2001.

Eyyice, Semavi, "Galata". *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt 3, İstanbul 1994.

Faroqhi, Suraiya, *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak, Yaşamak*, Çev. Gül Çağalı Güven, Özgür TÜresay, İstanbul 2008.

_ *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, İstanbul1994.

Genç, Mehmet, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul 2000.

Güçer, Lütfi, "XVIII. Yüzyıl Ortalarında İstanbul'un İaşesi İçin Lüzumlu Hububatın Temini Meselesi", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.11, (1952), s. 397-416.

Heyd, W., *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, Çev. Enver Ziya Karal, Ankara 2000.

İnalcık, Halil, "XV. Asır Türkiye İktisadi ve İçtimai Tarihi Kaynakları", *İÜ İktisat Fakültesi Mecmuası*. S. 15/1-4, s. 51-73;

_ *Ottoman Galata 1453-1553, Ottoman History*, İstanbul 1998.

_ *Osmanlı İmparatorluğunun Sosyo-Ekonomik Tarihi*, C.1, İstanbul 2009.

Kafadar, Cemal, *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken*, İstanbul 2000.

Karpat, Kemal, *Osmanlı'da Değişim, Modernleşme ve Uluslaşma*, Çev. D. Özdemir, Ankara 2006.

Kömürçyan, Eremya Çelebi, *XVII. Asırda İstanbul* (Ter. H. D. Andreasyan), İstanbul 1988.

Mantran, Robert, *XVI ve XVII. Yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat*, İstanbul 1991.

McGowan, Bruce, "Ayanlar Çağı, 1699-1812", Ed.Halil İnalcık, Donald Quataert, *Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, C. 2, İstanbul 2006.

Ortaylı, İlber, "Galata", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, C. 13, (1996), s 300-305.

Oğuz, Gülser, Tereke Kaydından Hareketle Bir Osmanlı Vezirinin 18. Yüzyıl Başlarındaki Yaşam Tarzı: Amcazâde Hüseyin Paşa, *Millî Folklor*, S. 88, (2010), s. 91-100.

Özbaran, Salih, *Ottoman Expansion Towards The Indian Ocean in The 16th Century*, İstanbul 2009.

Özdemir, Rıfat, "Kırşehir'de Ailenin Sosyo-Ekonomik Yapısı (1880-1906)", *Osmanlı Araştırmaları*, S. IX. (1989), s.101-157.

Özkaya, Yücel, *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumunu*, İstanbul 2008.

Öztürk, Said, *Askeri Kassama Ait On Yedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlil)*, İstanbul 1995.

Palzac, Daniel, "International and Domestic Maritime Trade in The Ottoman Empire During The 18th Century" *International Journal of Middle East Studies*, S.24, (1992), s.197-202.

Pamuk, Şevket, "Kuruş" *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, C. 16, (2002), s.458-459.

Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadî Tarihi 1500-1914*, İstanbul 2005.

Pamuk, *İstanbul ve Diğer Kentlerde 500 Yıllık Fiyatlar ve Ücretler 1469-1998*, Ankara 2000.

Turan, Şerafettin, "Venedik'te Türk Ticaret Merkezi", *Bellekten*, S. XXXII, (1968), s.251.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara 1988.

Yücel, Yaşar, *Es'ar Defteri (1640 Tarihli)*, Ankara 1992.